

Kuzkina, T. V., and Timofeiev, I. K. "Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku ukrainskoho optovoho rynku" [Current State and Prospects of Development of the Ukrainian Wholesale Market]. *Biznes-navihator*. 2016. http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2016/39_2016/07.pdf

"Optova torhivlia" [Wholesale]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

"Optova torhivlia ta yii osoblyvosti" [Wholesale Trade and its Features]. *FRACTUS*. November 25, 2019. <https://fractus.com.ua/uk/blog/korysni-statti/prodazhi/chim-vidriznyiatsya-optova-torgivlya-vid-rozdribnoi/>

"Poniattia optovoho torhovelnoho pidpriemstva" [The Concept of Wholesale Trade Enterprise]. *Orhanizatsiia torhivli*. 2017. https://pidruchniki.com/19421117/marketing/vidi_optovih_pidpriemstv_klasifikatsiya

УДК 336.13
JEL: H55

ПЕНСІЙНИЙ ФОНД УКРАЇНИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

©2020 БУЛИГІНА А. В., ЗАГОРСЬКА Д. М.

УДК 336.13
JEL: H55

Булигіна А. В., Загорська Д. М. Пенсійний фонд України та вдосконалення пенсійного забезпечення

Початок реформування системи пенсійного забезпечення в Україні розпочато понад 15 років тому, але наразі існує безліч питань і проблем, пов'язаних з удосконаленням української системи пенсійного забезпечення. Мета статті полягає в дослідженні питань, пов'язаних з проблемами та шляхами вдосконалення системи пенсійного забезпечення в Україні. Розглянуто сучасний стан українського пенсійного забезпечення. Визначено переваги та недоліки солідарної системи. Обґрунтовано неефективність використання тільки першого рівня пенсійної системи. Акцентовано увагу на сучасній системі пенсійного забезпечення для виявлення ряду проблем: збільшення пенсійного віку; дефіцитність бюджетних коштів; складна демографічна ситуація, яка відображається в диспропорції між працюючим населенням і пенсіонерами; «мінізація» виплат працівникам та інші. Визначено негативні наслідки української тенденції – старіння населення. Проаналізовано основні економічні показники пенсійної системи, такі як рівень пенсійних виплат, розмір заробітної плати, коефіцієнт заміщення цих показників та інші. Проаналізовано статистичні дані та окреслено динаміку економічних показників, що характеризують стан української пенсійної системи протягом 2017–2019 рр. Розглянуто статистичні дані щодо надходжень та видатків Пенсійного фонду України. Виявлено головні проблеми української пенсійної системи. Обґрунтовано необхідність та доцільність розвитку накопичувальної пенсійної системи та системи пенсійного недержавного забезпечення. Визначено шляхи вдосконалення пенсійного забезпечення України.

Ключові слова: Пенсійний фонд України, пенсійне забезпечення, пенсійна система, система пенсійного страхування, пенсія, пенсійна реформа, соціальне страхування.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-7-160-165>

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 12.

Булигіна Анастасія Володимирівна – магістрант, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)
E-mail: n1909199770@gmail.com

Загорська Дар'я Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: zagorska.darya@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5905-5837>

UDC 336.13
JEL: H55

Bulygina A. V., Zagorska D. M. The Pension Fund of Ukraine and Improvement of Pension Provision

Beginning of reforming the system of pension provision in Ukraine started over 15 years ago, but now there are many questions and problems related to the improvement of the Ukrainian system of pension provision. The article is aimed at studying the issues related to the problems and ways of improving the system of pension provision in Ukraine. The current status of Ukrainian pension provision is examined. Advantages and disadvantages of the solidarity system are determined. The inefficiency of using the first pillar of the pension system only is substantiated. Attention is emphasized on the modern system of pension provision to identify a number of problems: increasing the retirement age; deficit of budget funds; complex demographic situation that is reflected in the imbalance between the working population and pensioners; shadow payments to employees etc. Negative consequences of the Ukrainian tendency of aging of the population are defined. The main economic indicators of pension system, such as level of pension payments, wages, coefficient of substitution of these indicators etc. are analyzed. Statistics are analyzed and the dynamics of economic indicators characterizing the status of the Ukrainian pension system during 2017–2019 are outlined. Statistical data on revenues and expenditures of the pension fund of Ukraine is considered. The main problems of Ukrainian pension provision are identified. The necessity and feasibility of development of the accumulation pension system and the system of non-State pension provision are substantiated. The ways to improve pension provision in Ukraine are determined.

Keywords: pension fund of Ukraine, pension provision, pension system, pension insurance system, pension, pension reform, social insurance.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 12.

Bulygina Anastasiia V. – Graduate Student, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)
E-mail: n1909199770@gmail.com

Zagorska Daria M. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finances, Banking and Insurance, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: zagorska.darya@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5905-5837>

Показником реального економічного зростання є рівень соціального захисту громадян країни. Насамперед це рівень пенсійного забезпечення.

Актуальність цієї теми полягає в тому, що сучасна пенсійна система не в змозі забезпечити всім українським пенсіонерам достатній рівень життя. Саме тому є необхідність досліджувати питання розвитку пенсійної системи України та її подальше реформування.

Процес реформування українського суспільства, як завжди, не проходить без низки суперечностей, що найгостріше простежуються в системі пенсійного забезпечення, бо «реальні» пропозиції залишаються тільки пропозиціями.

Сьогодні мають місце такі реалії: значна кількість доходів українського населення знаходиться в «тіні», працююча солідарна система не є справедливою, а пенсія – достатньою для уникнення бідності.

Хоча суттєве реформування розпочалося ще у 2004 р., реформа пенсійної системи досі є невирішеним питанням. Подальша пенсійна реформа 2011 р. стала спробою зменшити дефіцит Пенсійного фонду за рахунок збільшення пенсійного віку. Незважаючи на те, що головною метою пенсійної системи є саме забезпечення достатнього рівня життя пенсіонерів, усі запроваджені рішення з її реформування не спрямовані на відновлення соціальної справедливості.

Дослідження у сфері пенсійного забезпечення є актуальними для науковців. Стосовно теоретичних основ пенсійної системи України опубліковано велику кількість наукових робіт. Питання реформування пенсійної системи та виявлення шляхів її вдосконалення були предметом дослідження таких науковців, як Б. О. Зайчук, М. О. Городецька, Т. О. Ставерська, І. А. Шевчук, В. К. Рудик, В. С. Олексійко та ін.

Незважаючи на значну цінність напрацювань науковців, проблеми реформування системи пенсійного забезпечення сьогодні залишаються недостатньо дослідженими.

Метою статті є дослідження сучасного стану пенсійної системи України, а саме: солідарної системи пенсійного забезпечення, виявлення її «неідеальності» та визначення напрямів змін для вдосконалення чинного пенсійного забезпечення України.

Формування пенсійної системи України було розпочато на етапі створення країни як незалежної держави, у 1991 р. з прийняттям Закону України «Про пенсійне забезпечення». Першим важливим кроком реформування української пенсійної системи стало прийняття законів «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1] та «Про недержавне пенсійне забезпечення» у 2003 р. [4].

Таким чином, у 2004 р. була запроваджена трирівнева пенсійна система. Вона передбачає, що майбутні пенсіонери мають формувати власну пенсію за допомогою трьох незалежних інструментів. Це,

своєю чергою, має збалансувати пенсійну систему та забезпечити достатній рівень життя майбутніх пенсіонерів [11].

Перший рівень – це *солідарна система*, яка передбачає систему державних пенсій, базових пенсій. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» сутність цього рівня проявляється в солідарності та субсидуванні, виплаті пенсій і наданні соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду України. Тобто всі працюючі фінансують виплати «сучасним» пенсіонерам. При цьому не відбувається накопичення коштів для власної пенсії на індивідуальних рахунках.

Солідарна система – це 1 рівень системи пенсійного забезпечення саме тому, що цей рівень забезпечує основний дохід людини після виходу на пенсію. Джерелами формування пенсійних виплат є єдиний соціальний внесок (22%), збори до Пенсійного фонду України та дотації з Державного бюджету [1].

Другий рівень – це *накопичувальна система*. Вона передбачає накопичення коштів застрахованих осіб у накопичувальному фонді та здійснення подальших пенсійних виплат з цих фондів. Накоплені кошти виплачуються лише особі, якій належить рахунок. Джерелами формування пенсійних виплат є обов'язкові пенсійні внески та інвестиційний дохід.

Третій рівень – *система недержавного пенсійного забезпечення*. Вона, своєю чергою, передбачає отримання пенсійних виплат за рахунок самостійно сформованих накопичень. Головним принципом є добровільність участі громадян, роботодавців та їх об'єднань в цілях накопичення коштів для майбутніх пенсій. Джерелами формування пенсійних виплат є індивідуальні або корпоративні внески та інвестиційний дохід.

Другий і третій рівні є досить схожими за своєю суттю. Обидва передбачають накопичення, але відмінність полягає в характері сплати пенсійних внесків. На другому рівні сплата внесків є обов'язковою, а на третьому – сплата має відбуватися добровільно [8].

Солідарна та накопичувальна системи, тобто перші два рівні, становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Другий і третій рівні, своєю чергою, – систему накопичувального пенсійного забезпечення [5].

Пенсійна реформа, розпочата у 2004 р., мала суттєво покращити рівень соціального захисту українських пенсіонерів. Але як тоді, так і нині реформа не працює в повному форматі. Накопичувальна система не впроваджена, а система недержавного пенсійного забезпечення знаходиться на початковому етапі становлення [8].

Нинішня солідарна система не забезпечує гідного рівня пенсійних виплат, бо виплата пенсій «сьогоднішнім» пенсіонерам залежить тільки від внесків працюючих. У сучасних реаліях на це впливають де-

мографічні чинники, такі як старіння нації держави. А саме: зворотна залежність між кількістю пенсіонерів та кількістю працюючих українців (табл. 1).

Проаналізовані періоди відображають збільшення майже у 2 рази розміру середньої пенсії. Значне збільшення зафіксовано підсумком за 2017 р. Так само збільшення середнього розміру заробітної плати відстежується станом на 01.01.2018 р, тобто за 2017 р. Тобто між розміром пенсій і розміром заробітної плати є пряма залежність.

Коефіцієнт заміщення в Україні станом на 01.01.2020 р. становив 33,5%, тобто середній розмір пенсії дорівнює більше, ніж третині середнього розміру заробітної плати. Якщо вірити прогнозам Інституту демографії, кількість працездатного населення буде скорочуватись. А це дає змогу побачити, що менша кількість працездатних повинна буде утримувати ще більшу кількість пенсіонерів. Окрім цього, значним тягарем для солідарної системи є достроково-

вий вихід на пенсію і відповідне скорочення періоду сплати страхових внесків.

Через те, що існує нестача коштів для покриття пенсійних виплат, мають місце значні дотації з Держбюджету для покриття дефіциту Пенсійного фонду, в якому не відбувається жодного накопичення саме через ці диспропорції з працюючими та пенсіонерами [12] (рис. 1).

За аналізовані періоди Пенсійним фондом України забезпечувалася виплата пенсій та грошової допомоги не по всіх регіонах України – виключеннями стали тимчасово окупована Автономна Республіка Крим і тимчасово непідконтрольні території Донецької та Луганської областей.

Виплата пенсій здійснювалася двома шляхами: через поточні рахунки в банках та через поштові відділення.

Загальні видатки у 2019 р. склали 435,9 млрд грн проти 358,6 млрд грн 2018 р. Отже, сума видатків за аналізовані роки має щорічну тенденцію до значного

Таблиця 1

Динаміка кількості зайнятого населення, пенсіонерів і середній розмір пенсій

Показник	01.01. 2016 р.	01.01. 2017 р.	01.01. 2018 р.	01.01. 2019 р.	01.01. 2020 р.
Кількість зайнятого населення, тис. осіб	16443,2	16276,9	16156,4	16360,9	16578,3
Кількість пенсіонерів, тис. осіб	12296,5	11956,2	11725,4	11470,4	11334,7
Середній розмір пенсій, грн	1581,5	1699,5	2479,2	2645,7	3082,9
Середній розмір заробітної плати, грн	4195	5183	7104	8865	9205
Коефіцієнт заміщення, %	37,7	32,8	34,9	29,8	33,5
Кількість пенсіонерів на 100 осіб зайнятого населення	74,8	73,4	72,6	70,1	68,4

Джерело: складено за [2; 3].

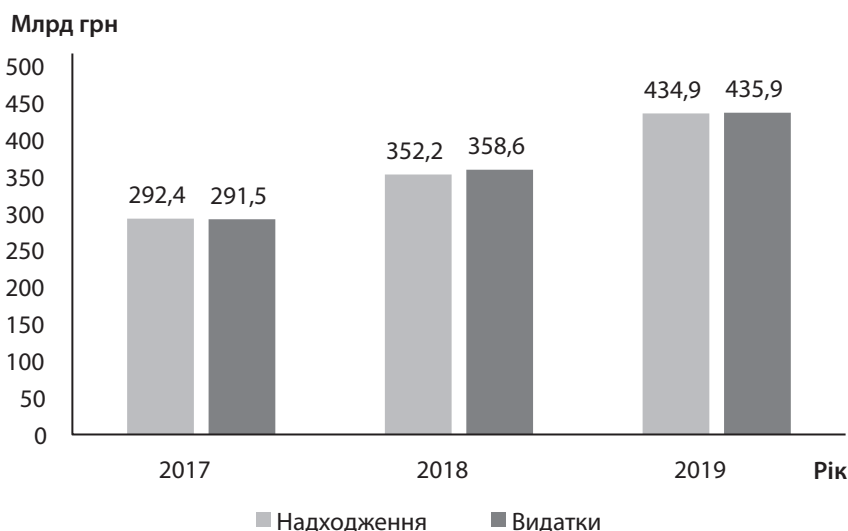

Рис. 1. Динаміка надходжень та видатків Пенсійного Фонду України за 2017–2019 рр.

Джерело: складено за [2; 3].

збільшення. Це пов'язано зі збільшенням розмірів виплачених пенсій.

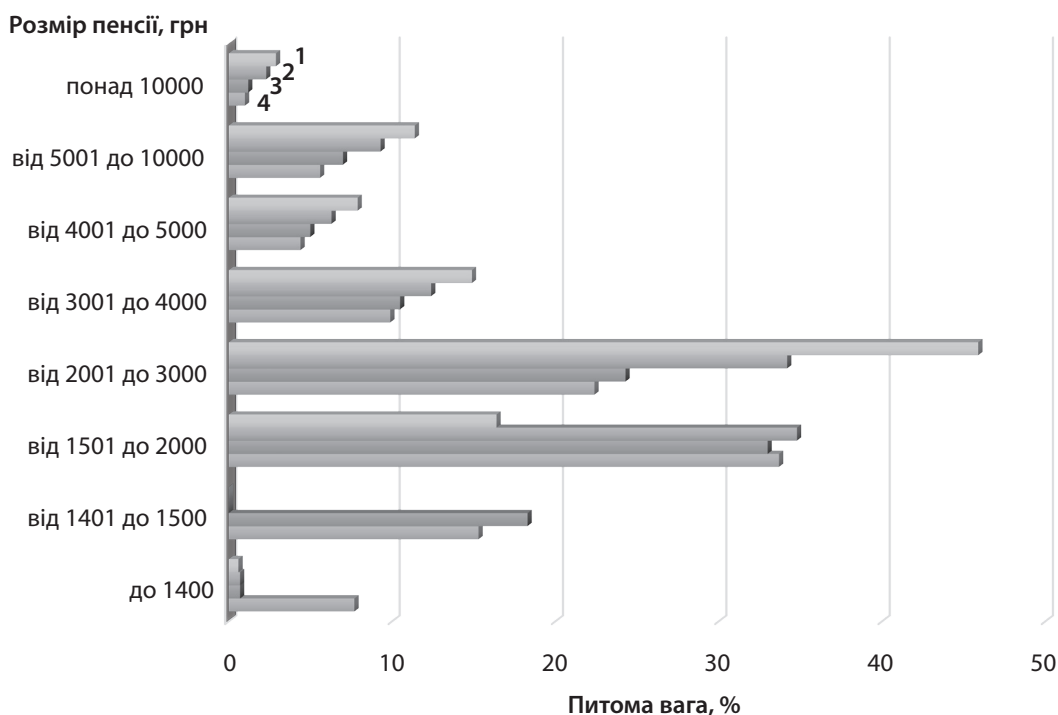
Надходження Пенсійного фонду щороку складаються з власних надходжень та коштів Державного бюджету України для фінансування пенсійних програм. Це свідчить про дефіцитність Пенсійного фонду та додаткове фінансування. Так, наприклад, загальні надходження за 2019 р. склали 434,8 млрд грн, але власні надходження становили тільки 241,7 млрд грн, що на 39,7 млрд грн більше порівняно з минулим роком. Тобто внески ЄСВ покривають лише частину від необхідної суми для виплати пенсій [3] (рис. 2).

Аналіз пенсій за розмірами показав, що більше половини пенсіонерів отримують пенсійні виплати, що не перевищують мінімальну заробітну плату. За аналізовані періоди майже половина пенсіонерів отримують пенсію в розмірі від 2001 до 3000 грн. Це відбулось завдяки перерозподілу кількості пенсіонерів з меншої категорії від 1501 до 2000 грн відносно попереднього аналізованого періо-

ду. Значно скоротився показник пенсій до 1400 грн у 2018 р. порівняно з попереднім роком – із 7,7% до 0,7%. У 2019 р. несуттєвим став інтервал пенсій від 1401 до 1500 грн, зменшення відбулося з 18,3% до 0,01%. Окрім цього, можна зазначити тенденцію до збільшення питомої ваги пенсіонерів, що отримують пенсійні виплати в розмірі понад 10000 грн – з 1% у 2017 р. до 2,9% станом на 01.07.2020 р. Загалом у 2020 р. за наявними даними відстежується збільшення питомої ваги пенсій розміром понад 4001 грн, що раніше було не властиво для цих категорій.

Основні результати роботи Пенсійного фонду України за 2019 р. було опубліковано в березні 2020 р. За цей період пенсіями було забезпечено 11,3 млн громадян на загальну суму 413 млрд грн. 2,5 млн громадян отримали житлові субсидії на загальну суму 10,8 млрд грн. Окрім цього, було призначено 378,8 тис. нових пенсій [3].

Перевагами солідарної системи є те, що вона, по-перше, забезпечує всі верстви українського населення мінімальним доходом у випадках постійної

	до 1400 грн	від 1401 до 1500 грн	від 1501 до 2000 грн	від 2001 до 3000 грн	від 3001 до 4000 грн	від 4001 до 5000 грн	від 5001 до 10000 грн	понад 10000 грн
1 – 01.07.2020 р.	0,6	0,01	16,4	45,9	14,9	7,9	11,4	2,9
2 – 2019 р.	0,7	0,01	34,8	34,2	12,4	6,3	9,3	2,3
3 – 2018 р.	0,7	18,3	33,0	24,3	10,5	5,0	7,0	1,2
4 – 2017 р.	7,7	15,3	33,7	22,4	9,9	4,4	5,6	1,0

Рис. 2. Питома вага пенсіонерів за розмірами призначених місячних пенсій у загальній їх чисельності за 2017–2020 рр.

Джерело: складено за [2; 3].

втраги працездатності. А, по-друге, – її стабільність та нечутливість до впливу ризиків.

Щодо недоліків, то це відсутність прямої залежності між розміром потенційної майбутньої пенсії та сумою пенсійних внесків. А також небажання та незацікавленість працівників у збільшенні термінів трудового стажу [7].

Попри переваги та недоліки солідарна система не здатна забезпечити повноцінний рівень життя пенсіонерів, тому вона поступово зменшує свою вагу та має потребу в реформуванні. Солідарна система збанкрутувала та не може підтримувати себе, тому уряд, виступаючи гарантом, взяв її на власне забезпечення. Але це означає лише те, що як самостійна пенсійна система вона не платоспроможна та не дієва [6].

Зниження частки «тіньової» економіки та збільшення кількості офіційно працевлаштованих громадян є важливими кроками для збільшення надходжень до Пенсійного фонду України. «Тіньова» оплата праці пояснюється тим, що більшість працюючих позитивно ставляться до неофіційних заробітних плат, тому що не вірять, що сьогоднішні соціальні відрахування в повному обсязі значно вплинуть на їх потенційну майбутню пенсію. Хоча за це втрачають право на гарантії щодо пенсійного та соціального забезпечення [9].

Так, за даними Державної служби статистики України, у першій половині 2019 р. кожен четвертий працював неофіційно. Причому, неформальних працівників найбільше було в сільському господарстві (42,3%), торгівлі (17,9%) та будівництві (16,1%) [2].

Отже, можна виокремити такі основні проблеми системи пенсійного забезпечення України:

- ✦ низький рівень пенсійних виплат;
- ✦ загострення демографічної ситуації;
- ✦ значна кількість «тінізованих» працівників, через що Пенсійний фонд України недоотримує надходжень;
- ✦ незбалансованість бюджету Пенсійного фонду України.

Сьогодні відбувається реформування, але тільки першого рівня пенсійної системи. А саме: збільшення пенсійного віку, обмеження пенсій працюючим пенсіонерам, запобігання передчасному виходу на пенсію та інше. Деякі кроки знаходяться лише на стадії обговорення. Усе це викликає незадоволення з боку українських громадян. Негативна реакція простежується саме щодо збільшення пенсійного віку, бо більшість потенційних пенсіонерів не доживають до нього. Негативно реагують і на обмеження пенсій працюючим пенсіонерам, адже потреба працювати виникає не від достатнього рівня життя. Саме тому є необхідність у додатковому заробітку [9].

Покращення пенсійного забезпечення можна досягти завдяки зниженню неофіційної зайнятості

та прихованого безробіття; відмові від створення додаткових пільг, що навантажують солідарну систему; зміцненню фінансової платоспроможності української пенсійної системи.

Тобто головними пріоритетами необхідно виділити зниження рівня безробіття, збільшення кількості нових робочих місць, зниження рівня корупції через встановлення покарань, що призведе до зниження «тіньового» сектора на ринку праці, підвищення фінансової грамотності молоді задля активізації 2 та 3 рівнів пенсійної системи.

Україні вкрай необхідна якісна та ефективна пенсійна реформа задля посилення соціального захисту громадян, які отримали статус пенсіонера, задля забезпечення гідного рівня життя за рахунок сталого розвитку системи пенсійного забезпечення України [12].

Подальший вектор реформування української пенсійної системи має два шляхи. Або абсолютна відмова від солідарної системи та «зрівняння» всіх за принципом «хто скільки заробив, той стільки отримав», що стимулюватиме націю «заробити собі пенсію». Або, все ж таки, не відмова від 1 рівня пенсійної системи, а його конструктивна зміна з урахуванням демографічних факторів та особливостей країни.

Отже, потрібно підвищити внутрішню справедливість солідарної системи, забезпечити раціональне використання її коштів, запустити в роботу усі три рівні пенсійної системи та збільшити обсяги надходжень на всіх її рівнях [10].

ВИСНОВКИ

Стойкість фінансів української пенсійної системи має критично низький рівень. Велика кількість пенсіонерів спричиняє високий рівень видатків Пенсійного Фонду України на пенсійне забезпечення. Виплат у вигляді єдиного соціального внеску не вистачає для фінансування виплат пенсій. Задля покриття дефіциту Пенсійного фонду України використовуються кошти Державного бюджету України. Чинна українська пенсійна система не здатна захищати пенсіонерів від бідності, саме тому потребує якісного реформування кожного рівня.

Сьогодні більша частка населення підтримує солідарну систему, яка працює за принципом «працюючий платить за пенсіонера», повністю розраховуючи на державну пенсію як на основне джерело виплат. Таким чином, відповідальність за реформування пенсійної системи повністю лягає на державу. Проте реформування необхідно, оскільки демографічна ситуація має тенденцію старіння нації, а це означає, що кількість працездатних українців зменшується, а кількість пенсіонерів збільшується.

На наш погляд, головною суттю реформ має стати зменшення виплат у контексті солідарної системи задля уникнення дефіциту Пенсійного фонду України та перехід на персоналізовані збереження.

Удосконалення солідарної системи має відбуватися шляхом створення накопичувальної системи та розвинення недержавного пенсійного забезпечення. Тобто реформування має проводитися на всіх трьох рівнях пенсійної системи України.

Ефективне реформування солідарної системи буде сприяти забезпеченню збалансованості бюджету пенсійного забезпечення; підвищенню рівня задоволеності пенсіонерів; підвищенню рівня економічної безпеки найбільш бідних верств непрацюючих громадян пенсійного віку; забезпеченню соціальної справедливості солідарної системи. Збалансована діяльність Пенсійного Фонду України має покращити його фінансово-економічний стан, що позитивно вплине на рівень життя українців. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Статистика / Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/>
4. Городецька М. О. Сучасний стан пенсійної системи України: основні напрями реформування та перспективи подальшого розвитку. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=rn2glnMAAAAJ&hl=uk>
5. Демченко К. И. Проблемы современного пенсионного обеспечения Украины и пути их решения. *Актуальные научные исследования в современном мире*. 2017. Вип. 12. С. 80–85. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/365436.pdf>
6. Система пенсійного забезпечення: сьогодні і завтра: коментар застосування Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» / Б. О. Зайчук, В. С. Никитенко, В. І. Семендяєва. Київ : Формат, 2004. 345 с.
7. Корнацька Р. М. Реалії та перспективи пенсійного забезпечення в Україні. *Світ фінансів*. 2013. № 3. С. 30–35. URL: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/741/749>
8. Минюк О. Ю., Минюк Д. І. Пенсійна реформа в Україні: реалії та вимоги сьогодення. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2017. № 1. С. 103–109. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2481/1/2315_IR.pdf
9. Рудик В. К., Олексійко В. С. Стан реформування пенсійної системи в Україні. *Облік і фінанси*. 2016. № 4. С. 106–113.
10. Сاینчук Н. В. Стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2014. Вип. 681. С. 79–84. URL: <http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/STAN-TA-PERSPEKTYVY-ROZVYTKU.pdf>
11. Ставерська Т. О., Шевчук І. Л. Етапи пенсійної реформи в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13.

- C. 1221–1228. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/204.pdf
12. Сычева К. В. Формирование стратегии развития системы пенсионного страхования в Украине. *Бизнес Информ*. 2013. № 10. С. 239–246. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-10_0-pages-239_246.pdf

REFERENCES

- Demchenko, K. I. "Problemy sovremennogo pensionnogo obespecheniya Ukrainy i puti ikh resheniya" [Problems of Modern Ukrainian Pension Provision and their Solutions]. *Aktualnyye nauchnyye issledovaniya v sovremennom mire*. 2017. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/365436.pdf>
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Horodetska, M. O. "Suchasnyi stan pensiinoi systemy Ukrainy: osnovni napriamy reformuvannya ta perspektyvy podalshoho rozvytku" [The Current State of the Pension System of Ukraine: The Main Directions of Reform and Prospects for Further Development]. <https://scholar.google.com.ua/citations?user=rn2glnMAAAAJ&hl=uk>
- Kornatska, R. M. "Realii ta perspektyvy pensiinoho zabezpechennia v Ukraini" [Realities and Prospects of Pension Provision in Ukraine]. *Svit finansiv*. 2013. <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/741/749> [Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
- Myniuk, O. Yu., and Myniuk, D. I. "Pensiina reforma v Ukraini: realii ta vymohy syohodennia" [Pension Reform in Ukraine: Realities and Requirements of the Present Time]. *Yurydychnyi visnyk «Povitriane i kosmichne pravo»*. 2017. http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2481/1/2315_IR.pdf
- Rudyk, V. K., and Oleksiiko, V. S. "Stan reformuvannya pensiinoi systemy v Ukraini" [Conditions of Pension System Reforming in Ukraine]. *Oblik i finansy*, no. 4 (2016): 106–113. "Statystyka" [Statistics]. *Pensiinyi fond Ukrainy*. <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/>
- Sainchuk, N. V. "Stan ta perspektyvy rozvytku systemy pensiinoho zabezpechennia v Ukraini" [Status and Prospects of the Pension System in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu*. 2014. <http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/STAN-TA-PERSPEKTYVY-ROZVYTKU.pdf>
- Staverska, T. O., and Shevchuk, I. L. "Etapy pensiinoi reformy v Ukraini" [Stages of Pension Reform in Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo*. 2017. http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/204.pdf
- Sycheva, K. V. "Formirovaniye strategii razvitiya systemy pensionnogo strakhovaniya v Ukraine" [Formation of the Strategy of Development of the Pension Insurance System in Ukraine]. *Biznes Inform*. 2013. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-10_0-pages-239_246.pdf
- Zaichuk, B. O., Nykytenko, V. S., and Semendiaieva, V. I. *Systema pensiinoho zabezpechennia: syohodni i zavtra: komentar zastosuvannya Zakonu Ukrainy «Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensine strakhuvannia»* [Pension System: Today and Tomorrow: Commentary on the Application of the Law of Ukraine "On Compulsory State Pension Insurance"]. Kyiv: Format, 2004.